

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 3 oktober 2021

Van een zacht juk en een lichte last

Bart-Jan van Gaart

In 1983 verscheen een boek dat, naar ik vermoed, bij een aantal van u in de boekenkast staat. Een boekje is het eigenlijk. Het telt nog geen honderd pagina's. Het boekje draagt de titel *Hij leerde in hun synagogen* en het werd geschreven door Pinchas Lapide. In progressief christelijke kringen was het een hit. Mijn ouders hadden het ook en bespraken het in hun gesprekskring van losgeslagen katholieken. 1983 was ook het jaar dat ik ging studeren (hier aan de overkant.) Ik weet niet wat het is met mij, maar ik zie hypes vaak met grote distantie en een zeker wantrouwen waar ik mij maar moeilijk overheen kan zetten. Net als destijds het dagboek van Ety Hillesum liet ik Lapide voor wat het was om pas, toen de hype lang en breed gepasseerd was, alsnog enthousiast te worden. Overigens, ik heb het vaste voornemen om de beker van de nieuwste boekenhype, De Zeven Zussen-reeks, definitief aan mij voorbij te laten gaan.

Nog eens 1983. Eveneens hier aan de overkant kregen wij college van rabbijn Yehuda Aschkenazy. Hij zei fascinerende dingen, maar ik was niet onder de indruk en vond de man niet aardig. Misschien lag dat niet eens aan hem, maar meer aan de schare van vooral mannelijke studenten die bij voortduring in een staat van volkomen bewondering als een soort apostelen achter hem aanliepen. En Aschkenazy gaf er geen blijk van dit vervelend te vinden. Irritant!

Jammer die eigenwijsheid van mij, want het werd me later duidelijk dat ik veel gemist heb. Een gemis dat ik later heb moeten compenseren door veel bij te lezen en te leren, en ook te luisteren. Maar nu weet ik: je kunt de teksten van het zogenaamde Nieuwe Testament niet verstaan, niet begrijpen, zonder een Joodse bril op te zetten. Ik beheers het Hebreeuws niet. Het nieuwtestamentisch Grieks dat ik leerde is nogal roestig geworden. Helaas. Ik moet het dus hebben van goede vertalingen en schrijvers en denkers als Lapide, Aschkenazy, Oosterhuis, Van Heusden en anderen.

*Kom tot mij, allen die vermoeid zijn en overbelast
en ik zal jullie rust geven.*

Wie zijn overbelast? Wellicht wij allen die leven in deze op hol geslagen maatschappij. Wie zijn vermoeid? De rijken van het piekeren hoe zij hun rijkdom kunnen consolideren en vergroten soms n'importe quoi. De armen van het zwoegen en de zorgen en het streven naar bezit. Ieder die daar tussenin zit, is wellicht moe van het leven 'to the max' en het najagen van zoveel mogelijk ups en het wegslikken van zoveel mogelijk downs.

Neem mijn juk op je en leer van mij
want ik ben zachtmoedig en nederig van hart
en je zult rust vinden voor je ziel
want mijn juk is zacht en mijn last is licht.

Aansprekende woorden in deze tijd. Wie verlangt niet naar rust voor hart en ziel in de maalstroom van meningen voor vaccinatie en tegen vaccinatie? Voor QR-codes en tegen. Ik bespeur bij mijzelf een toenemende apathie ten opzichte van al het nieuws en debat over

deze onderwerpen. Ik zap weg, mijn hersens staken, ik verlang ernaar geen mening te hoeven hebben. Rust voor mijn ziel. Dat is wat ik verlang. En een zacht juk en lichte last.

De vraag die voorligt is wat Jezus bedoelde met die woorden. Zowel zijn eigen biografie als ook die van zijn vroege volgelingen spreken van een leven vol tegenslag en vervolging, leidend naar een gruwelijke dood.

Maar de Joodse bril werpt een ander licht op deze passage uit Matteüs. Het begint met een gebed:

Ik dank jou, vader, heer van de hemel en van de aarde,
dat jij dit verborgen hebt gehouden voor wijzen en grote wetters
en aan onmondigen geopenbaard.
Ja, vader, zo is uw wil geschied, zo is het goed.

Wat is verborgen gehouden? De heilsboodschap van de Thora. Wijzen hebben het niet begrepen. Kleine mensen wel. Zij zijn het immers die de klappen op moeten vangen van de groten en wijzen. Kleine mensen weten: de God met de naam is geen God van groten en wijzen. Niet een God van denkers maar een Schepper-God zoals in het boek Genesis. Een die zijn handen uit de mouwen steekt. Een, zoals men in Rotterdam zegt, van niet lullen maar poetsen. En dat betekent: genezing van deze geschonden aarde en die haar bewonen. Dat is waar het hierover gaat. Dat is klaarblijkelijk wat ons te doen staat.

Maar dat klinkt niet direct zacht en licht. En toch is het dat. Want dit zijn zachte woorden voor de noeste werkers in de wijngaard die Nieuwe Wereld heet. Wie niet afgemat is, hoeft niet te luisteren, zal ook niet luisteren. Die afgemat is, kan beter wel luisteren. Waarom? Om rust te krijgen. De Nieuwe Wereld, de nieuwe werkelijkheid, vraagt veel minder van ons dan deze waarin wij dag in dag uit leven. Deze heksenketel die mensen vermaalt en vermorzelt. Uit alle vitale hoeken klinkt het: 'De druk is te hoog, de waardering te laag.' We zijn, zoals de dichter het uitdrukt:

Elkaars onderhorigen
in dromen gevangen
in potten vlees, dat zijn we,
in angst voor spinnen en donker:
onze handen rangschikken pluizen,
poppen tot de tanden gewapend;
als hamsters in glazen bakken
rondarren, dat doen we!

Misschien heeft u het in de wandelgangen of via de tamtam gehoord: ik ben na mijn afscheid hier nu docent Levensbeschouwing op een middelbare school voor MAVO, HAVO en VWO. Een enorme school is het, met 1500 leerlingen waarvan ik er tweehonderd wekelijks in mijn lokaal heb. Tweehonderd namen, tweehonderd individuen, tweehonderd gezichten, tweehonderd verhalen! Ik ben niet weinig geschrokken. Dit zijn kinderen die huilend vertellen dat ze hun huiswerk niet konden maken, omdat ze er tussen allerlei andere beslommeringen geen tijd voor hadden. Dit zijn kinderen die op weg naar school hun eerste joint roken. Die autist zijn of ADHD of ODD of welke variatie ook. Kinderen waar thuis geen veiligheid is. Kinderen die verplicht heen en weer migreren tussen het huis van hun vader en hun moeder.

Dat alles binnen de setting van een vechtscheiding. Kinderen van veertien die al vijf jaar behandeld worden voor klachten van depressieve aard. Kinderen die burned out zijn. Veertien of vijftien jaar! Wat worden die kinderen voor ouders, voor werknemers, voor werkgevers, voor bestuurders?

En moet u zich eens voorstellen dat van u verwacht wordt dat u acht keer per dag uw tijd en volle aandacht moet geven aan een bezigheid of onderwerp dat geen enkele samenhang heeft met het vorige. Dat is wat wij verwachten van onze jeugd en ik zie en ervaar dat zij dit eenvoudigweg niet trekken. De kinderen die geen rugzakje, speciale behandeling of extra aandacht nodig hebben, zijn bijna in de minderheid. We zijn gek geworden met zijn allen en dat kan niet zonder gevolgen blijven. Deze kinderen zijn de toekomst van dit land. Onze toekomst. Ja, ook ik was bepaald geen lieverdje op de middelbare school, maar dit is toch echt een ander level. En geloof het of niet, er zijn leerlingen in de derde klas van de MAVO die de leesvaardigheid van een zevenjarige hebben.

En te midden van dat alles moet ik dan meerdere keren per dag een uur een vak geven dat Levensbeschouwing heet. Kijk op het leven. Ik begon enthousiast, met mooie verhalen en de idealen die hier week aan week klinken. En er moet ook geleerd worden, dus een methode met hoofdstukken over lijden en dood en schuld, en dan een proefwerk om te kijken of ze het begrepen hebben... Vergeet het maar. Ik zou net zo goed kunnen vertellen over kabouters, heksen, platte aardes en meer ongerijmdheden. Ik voel me als Paulus op de Areopagus: het klinkt leuk, maar overtuigen doet het niet.

Ik moet het dus anders aanpakken. Niet gaan voor kennis en weten, maar om voelen en vermoeden. Om zachtheid en lichtheid. Ik zou willen dat mijn klaslokaal een oase is in een geordende chaos, een rustpunt, een woestijn van moeten, maar niet willen, van verwachtingen die niet waargemaakt kunnen worden. Maar in Godsnaam, hoe doe ik dat? Een oase zijn...

En dan toch klinkt zacht een stem in mij die nazegt: kom, ik zal je rust geven. Ik neem een last van je schouders. Wat ik je te dragen geef, is zacht en licht. Ik geef een uur van genade en waarheid. Ik gooi de methode aan de kant en ik luister naar de verhalen die jullie te vertellen hebben. Je hoop, je twijfel, je angst. Misschien dat ik in die oase kan spreken over een andere realiteit. Een visioen nog, een spoor van hoop.

Met bomen tot in de hemel
waar water, schoonheid en brood
gerechtigheid is en genade.
Waar vrede niet hoeft bevochten,
waar troost en vergeving is
en mensen spreken als mensen,
waar kinderen helder en jong zijn,
dieren niet worden gepijnigd,
nooit één mens meer gemarteld,
niet één mens meer geknecht.

Zo'n wereld als ooit geschapen, als een tuin, een paradijs. Wie is het die ons dit voorhoudt? Het is een kind, een zoon van de Thora, waarmee alles hem is toevertrouwd. Zoals het

toevertrouwd is aan alle mensen van goede wil. Niemand kent de zoon, alleen de vader. Niemand kent de vader, alleen de zoon. Dit is geen raadsel, dit is een opdracht. Hiermee wordt klip en klaar aangegeven dat deze Jezus van Nazaret geen andere missie heeft dan wat in het grote verhaal van Ik Zal Er Zijn wordt voorgespiegeld: een nieuwe aarde onder een nieuwe hemel. Als al die miljarden mensen, die zich laten inspireren door Jezus van Nazaret, werkelijk zouden naleven wat hij heeft voorgeleefd, tezamen met mensen die Thora willen volbrengen en alle mensen die verlangen naar een andere, betere, wereld, dan komt het binnen ons bereik. Zijn wij zonen en dochters en wat je maar wilt van één vader, één moeder, één oorsprong en één bestemming: rust voor onze ziel, vrede en een nieuwe wereld.